

ISKORAK KNJIŽNICE U LOKALNU ZAJEDNICU – UREĐENJE VANJSKIH PROSTORA KNJIŽNICE

Library Outreach into the Local Community – Adaptation of
Library's Outdoor

Jasminka Kurt

Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Voltino
jasminka.kurt@kgz.hr

Marija Juranko Ladavac

Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Voltino
marija.juranko.ladavac@kgz.hr

UDK / UDC **027.022:711**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 30.11.2025.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

500

Sažetak

Cilj. Ovim se radom želi prikazati kako se manjim intervencijama u vanjskom i unutrašnjem uređenju narodne knjižnice te suradnjom s korisnicima i lokalnom zajednicom nastoji ići u korak sa suvremenim trendovima u uređenju prostora te zadovoljiti potrebe korisnikâ 21. stoljeća.

Pristup/metodologija/dizajn. Rad polazi od određenja uloge narodne knjižnice u lokalnoj zajednici te mogućnostima knjižnične arhitekture da se prilagodi zadovoljavanju potreba korisnika. Na primjeru iz prakse opisuje se kako je Knjižnica Voltino arhitektonskim intervencijama u suradnji s lokalnom zajednicom uredila dodatni prostor i oplemenila postojeći za knjižnične programe i aktivnosti te pozitivno utjecala na povećanje kvalitete života stanovnika kvarta.

Rezultati. Povezivanjem i partnerstvima s lokalnom zajednicom u aktivnostima preuređenja i dizajniranja knjižničnog prostora potiče se osjećaj pripadnosti knjižničnoj zajednici. Korisnici doživljavaju knjižnicu kao treći prostor, javni prostor koji se koristi između doma i posla, mjesto zadovoljavanja informacijskih, kulturnih i drugih potreba te se na taj način knjižnica pozicionira kao prostor susreta i ugodnog druženja u lokalnoj zajednici.

Društveni značaj. Narodna knjižnica u manjem naselju informacijsko je i kulturno središte okupljanja zajednice na neformalnim druženjima. Dodatni prostor omogućuje

više aktivnosti, a radni prostor na otvorenom imao je posebno značenje u vrijeme pandemije COVID-19.

Originalnost/vrijednost. Projekt preuređenja prostora knjižnice uključivanjem lokalne zajednice, volontera, suradnika i prijatelja knjižnice može poslužiti kao primjer pozicioniranja ogranka narodne knjižnice kao kulturnog i društvenog središta unutar kvarta.

Ključne riječi: narodna knjižnica, lokalna zajednica, treći prostor

Summary

Purpose. This paper's intention is to show how realisation of minor adaptations in one public library's external and internal spaces, in cooperation with library users and the local community, ensures library space modernization aligned with the 21st century library user's needs.

Approach/methodology/design. This paper begins by defining the role of the public library within the local community and explores the potential of library architecture to adapt to meet users' needs. Using a practical example, it describes how the Voltino Library, through architectural interventions in collaboration with the local community, organized additional space and enhanced existing areas for library programs and activities, thereby positively influencing the quality of life for neighborhood residents.

Findings. By establishing connections and partnerships with the local community in activities related to the renovation and design of library spaces, a sense of belonging to the library community is fostered. Users experience the library as a "third place," a public space people choose to spend time in addition to home and work, a place that meets informational, cultural and other needs. In this way, the library positions itself as a social hub within the local community.

Social implications. The public library in a smaller neighborhood serves as an informational and cultural hub for community gatherings and informal meetings. The additional space allows for more activities, and the outdoor work area held particular significance during the COVID-19 pandemic.

Originality/value. The library space renovation project, involving the local community, volunteers, partners and library friends, can serve as an example of positioning a public library smaller branch as a cultural and social hub within the neighborhood.

Keywords: public library, local community, third place

1. Uvod

Knjižnica Voltino jedna je od knjižnica trešnjevačke mreže Knjižnica Tina Ujevića u sastavu Knjižnica grada Zagreba. U veljači 2020. godine napunila je četrdeset godina djelovanja te se priprema na obilježavanje 45. rođendana. Knjižnica je osnovana 1980. godine na zahtjev građana zagrebačkog naselja Voltino, a locirana je u podnožju neboderâ građenih za radno stanovništvo poduzeća Končar smještenog u neposrednoj blizini.

Mreža Knjižnica grada Zagreba obuhvaća 42 knjižnice i Bibliobusnu službu. Većina knjižnica, uključujući i Knjižnicu Voltino, smještena je u stambenim zgradama, u poslovnim prostorima koji su namjenski projektirani ili adaptirani za knjižnice. Jedanaest knjižnica nalazi se u zgradama ustanova ili poslovnih subjekata, npr. Knjižnica Božidara Adžije u zgradi Radničke komore, Knjižnica Dubrava i Sesvete u zgradama Centra za kulturu, odnosno Narodnog sveučilišta, Knjižnica S.S. Kranjčević uz zgradu Općine Peščenica, nekoliko knjižnica je u prostorima mjesnih zajednica, a Knjižnica Augusta Cesarca u zgradi Tržnog centra Gorica. Gradska se knjižnica nalazi u zgradi Starčevićev dom koja je zaštićeno kulturno dobro, Knjižnice Marina Držića i Ivana Gorana Kovačića u zgradama su Nevena Šegvića i Drage Galića koje su zaštićeno kulturno dobro kao vrijedni primjeri moderne arhitekture, a Knjižnice Marije Jurić Zagorke i Medveščak u zgradama koje predstavljaju vrijedne povijesne znamenitosti. Jedina namjenski građena zgrada jest Knjižnica Jelkovec, prva zgrada u Zagrebu koja je izgrađena za narodnu knjižnicu, smještena u novom naselju Sopnica – Jelkovec te suvremeno opremljena, a zauzima oko 1000 m² korisnog prostora.

Vrsta knjižnične zgrade	Naziv knjižnice
Namjenski građena zgrada	Knjižnica Jelkovec
Zaštićeno kulturno dobro	Gradska knjižnica; Knjižnica Medveščak; Knjižnica Marije Jurić Zagorke; Knjižnica Marina Držića; Knjižnica Ivana Gorana Kovačića
Stambena zgrada s poslovnim prostorom	Knjižnica Knežija; Knjižnica Voltino; Knjižnica Prečko; Knjižnica Staglišće; Knjižnica Ljubljani; Knjižnica M2; Knjižnica Novi Zagreb; Knjižnica Dugave; Knjižnica Sloboština; Knjižnica Savski gaj; Knjižnica Augusta Cesarca, Ravnice; Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić; Knjižnica Selčina; Dječja knjižnica Marina Držića; Knjižnica Savica; Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića; Knjižnica Vladimira Nazora; Knjižnica Gajnice; Knjižnica Kafješov brijeg; Knjižnica Kustošija; Knjižnica Špansko-jug; Knjižnica Špansko-sjever; Knjižnica Vrapče; Knjižnica Podsused
Zgrada institucije, poslovnog subjekta i sl.	Knjižnica Tina Ujevića; Knjižnica Božidara Adžije; Knjižnica Dubrava; Knjižna stanica Mala Mlaka; Knjižnica Vjekoslava Majera; Knjižnica Augusta Cesarca; Knjižnica Sesvete; Knjižnica Dubec; Knjižnica S. S. Kranjčevića; Knjižnica Ivane Brlić Mažuranić; Knjižna stanica Gornje Vrapče

Tablica 1. Vrste knjižničnih zgrada u Knjižnicama grada Zagreba

Aparac- Jelušić i Faletar Tanacković u knjizi *Knjižnična arhitektura* navode:

Razmišljanje o knjižničnoj arhitekturi nužno počiva na razumijevanju značenja knjižnice odnosno njezina mjesta u društvu i mogućnostima arhitekture da udovolji raznim viđenjima i predviđanjima sadašnjeg i budućeg mjesta knjižnice u vremenu i prostoru te njezine društvene uloge (Aparac-Jelušić i Faletar Tanacković 2020,13).

Vodeći se tim razmišljanjem, ovim se radom želi pokazati kako se pri osnivanju Knjižnice Voltino 1980. godine vodilo računa o središnjem položaju unutar naselja, uklopljenosti u tadašnju arhitekturu te pristupačnosti i dostupnosti cjelokupnom stanovništvu. Položaj kulturnog središta naselja knjižnica je zadržala do danas. Arhitektonskim intervencijama u posljednjih nekoliko godina osiguran je dodatni prostor za knjižnične aktivnosti te knjižnica dobiva na vidljivosti i prepoznatljivosti kao središnji društveni i kulturni centar unutar lokalne zajednice.

Knjižnica Voltino kao jedina kulturna ustanova u četvrti ima istaknuto mjesto u zadovoljavanju informacijskih, obrazovnih i kulturnih potreba stanovnika. Organizacijom različitih programa i aktivnosti zajedno s partnerima i suradnicima knjižnica osigurava kvalitetne usluge koje podržavaju zajednicu i poboljšavaju kvalitetu života u njoj.

U IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice navodi se da je „narodna knjižnica organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije“. (IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice 2011, 15). U skladu sa smjernicama, Knjižnica Voltino od samog početka uspostavlja suradnju s mjesnom zajednicom koja se nastavlja do danas kao potpora knjižničnim aktivnostima od strane mjesnog ureda i šire lokalne zajednice. U poduzeću Končar smještenom u neposrednoj blizini knjižnice nekad je bio organiziran stacionar koji je omogućavao korištenje knjižnične građe zaposlenicima poduzeća, a 2018. godine upravo su zaposlenici poduzeća Končar volonterski sudjelovali u uređenju i prenamjeni vanjskog prostora knjižnice. Osim volonterskog kluba poduzeća Končar, u uređenju prostora sudjelovali su brojni korisnici i prijatelji knjižnice, od kojih izdvajamo ilustratora, pisca i transmedijskog umjetnika Zdenka Bašića i *street art* umjetnika Miru Modula Petkovića.

Iako su projekti knjižničnih zgrada u ranijim razdobljima, sve do duboko u 19. stoljeće, prvenstveno polazili od potrebe da se u odgovarajućem prostoru sigurno pohrani i čuva knjižnična građa te osigurava više ili manje nužan pristup, odnosno upotreba te građe za odabrane pojedince, utjecaj arhitekata na zgrade i njihovo unutarnje uređivanje

bio je neosporan (Aparac-Jelušić i Faletar Tanacković 2020, 98). Važnu ulogu u radu narodne knjižnice imaju knjižnične zgrade, prostor predviđen za korisnike i knjižničare koji svojim vanjskim i unutrašnjim dizajnom u današnje vrijeme trebaju zadovoljiti potrebe korisnika 21. stoljeća (Bišćan 2017). Primjer namjenski građene narodne knjižnice zgrada je Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu čija je izgradnja započela sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Nadogradnja je nastavljena 2005. godine te je na taj način namjenski građena narodna knjižnica zaživjela u punom sjaju završenog projekta nakon više od trideset godina. Time su ostvareni uvjeti za djelovanje knjižnice u 21. stoljeću, knjižnice koja osigurava prostor za sve aspekte knjižničnog poslovanja (Bišćan 2017). Za potrebe ovoga rada istaknuli bismo ekološku održivost karlovačke knjižnice temeljenu na arhitektonskim rješenjima glavne zgrade koja je projektirana i izgrađena tako da u najmanjoj mogućoj mjeri nepovoljno utječe na okoliš. Izraz zelena knjižnica obuhvaća i aktivnosti kojima se educira javnost o zaštiti okoliša i održivome društvu (Zelena knjižnica. Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac n.d.). Predavanja i radionice održavaju se na „zelenom krovu“ karlovačke knjižnice što bismo istaknuli kao sličnost s prostorom „zelene terase“ Knjižnice Voltino.

Naveli bismo i primjer izrade murala u Knjižnici Dubec, ogranku Knjižnice Sesvete u mreži Knjižnice grada Zagreba. U suradnji s umjetnicima i lokalnom zajednicom, u jednoj Noći knjige nastala su dva murala u unutarnjem prostoru knjižnice, a u sklopu manifestacije Dani Dupca u 2023. godini, održano je oslikavanje zgrade knjižnice muralima (grafičar Teo Kiš i slikari Luisa Pascu, Dora Kuzmić i Vid Lončarević), izrada i postav skulpture (kipar Teo Herceg) i sajam umjetnina studenata Akademije likovnih umjetnosti (Pisačić 2023).

Premda Hrvatska ima dugu tradiciju narodnog knjižničarstva, nema značajnije graditeljske tradicije narodnih knjižnica kao samostalnih objekata (Vitori 2012.).

Tako je i Knjižnica Voltino smještena u podnožju stambenog nebodera u četvrti Voltino na području zagrebačke Trešnjevke.

2. O četvrti Voltino i izgradnji knjižnice

2.1. O trešnjevačkoj četvrti Voltino

Na prostoru zagrebačke Trešnjevke nalazi se 14 četvrti i okretište tramvaja – Remiza, a Voltino je jedna od četvrti na području gradske četvrti Trešnjevka – sjever uz

Staru Trešnjevku, Ciglenicu, Pongračevo, Ljubljanicu, Remizu i Rudeš. Furjan (2021, 29) navodi da se prostor Trešnjevke od perioda između dva svjetska rata ubrzano izgrađuje zahvaljujući planu gradske općine da potakne razvoj obrta i industrije te se prostori smješteni uz prugu prepuštaju industrijskim pogonima. Osnivanjem i razvojem industrije dolazi do potrebe sve većom radnom snagom koja se naseljava u tom području u blizini industrijskih pogona. Prema Pavkoviću (2018), 1920-ih i 1930-ih započinje znatnije naseljavanje Trešnjevke i to mahom u neplanski izvedene straćare u koje dolazi radničko stanovništvo te je od tada moguće pratiti urbanizaciju toga prostora uvođenjem svih elemenata koji čine jedan suvremeni grad (prometna infrastruktura obrazovne, rekreacijske, zdravstvene i sportske ustanove). U razdoblju između dva svjetska rata prostor Trešnjevke intenzivno se naseljava i popunjava stambenim i kulturnim sadržajima te se počinje izdvajati kao zasebna četvrt. U tom periodu nastaju veliki poslovni kompleksi kao što su Ericsson, Siemens i Končar, kao i mnogobrojne manje radionice. (Furjan, 2021 prema Jukić, 1999.) Nakon Drugog svjetskog rata namjera vlasti jest uređenje Trešnjevke u pristojnu četvrt namijenjenu za stanovanje radništva: uređuju se kanalizacija i vodovod, postavlja asfalt, grade stambeni objekti te nastaju nova naselja. Time Trešnjevka dobiva svoj prepoznatljivi karakter „radničkog kvarta“.

Izgradnja četvrti Voltino započinje 30-ih godina 20. stoljeća otvaranjem preteče elektroindustrije Končar uz potok Črnomerec. Stambena naselja Voltino i Pupinovo izgrađena su za potrebe stanovanja prvih radnika i radnica Tvornice Končar. Četvrt je nazvana prema fizičaru i izumitelju Alessandru Volti. Sjeverno je od Voltina naselja Pupinovo naselje, nazvano prema fizičaru i izumitelju Mihajlu Pupinu (Zagrebački leksikon 2006, 510), što govori o povezanosti četvrti s industrijom i znanošću. 50-ih godina grade se manje zgrade i obiteljske kuće uz Golikovu ulicu i Pupinovo naselje na sjeveru, a 70-ih godina nastaju poznate „Papagajke“, prepoznatljivi stambeni blok zgrada razolikih boja. Najveći dio četvrti zauzima industrijsko postrojenje Končar – Elektroindustrija (Mapiranje Trešnjevke – Voltino n.d.).

Čavlović ističe da je tvornica Rade Končar bila od velikog značaja za daljnji tijek izgradnje i razvoja čitavog V. zagrebačkog rajona, ali i ostalih ‘giganata industrijalizacije’, a pridonijela je i uspostavi arhitekture kao profesije (Umjetnici za kvart 2016.-2018.: Umjetnost i stambeno pitanje). Na istom mjestu navodi se da je pojava velikih građevinsko-izvođačkih poduzeća koja svoj zamašnjak imaju 1960-ih godina pokrenula

zemlju te su je iz izuzetno nerazvijene pretvorile u jednu od moderniziranih europskih država, a na primjeru Končara osmišljen je tip suradnje između arhitekata, inženjera i strojara koji je kasnije postao model prema kojem je arhitektonska struka, ustvari, i institucionalizirana. Idejni projekt tvornice Rade Končar kojeg su izradili arhitekti Mladen Kauzlarić i Stjepan Gomboš te inženjeri Vladimir Juranović i Ivo Richtmann, 1949. godine dobio je nagradu Vlade FNRJ te je vrlo često uziman kao zorna ilustracija uspjeha industrijalizacije zemlje. Kako bi se osigurala kvalificirana radna snaga 1946. godine otvorena je škola koja je djelovala pod imenima Nikole Tesle te Rade Končara. Danas je to Strojarska tehnička škola Frana Bošnjakovića. U istoj je zgradi 1998. osnovano i Tehničko veleučilište u Zagrebu (TVZ) koje je preuzelo dio stručnih tehničkih studija Sveučilišta u Zagrebu. Daljnji razvoj potaknut je utemeljenjem Elektrotehničkoga instituta 1961. godine (Zagrebački leksikon 2006, 541). Istraživački centar s nizom laboratorija omogućio je znanstvena istraživanja i inovacije u širokom rasponu tehnologija obuhvaćenih djelatnošću tvornice, što je Končaru osiguralo brojne strane investitore i međunarodni ugled, koji je u bitnoj mjeri zadržan i do današnjih dana (Umjetnici za kvart 2016.-2018.: Umjetnost i stambeno pitanje). Tijekom 50-ih godina otvaraju se kulturne i obrazovne ustanove, poput knjižnice Ljubljana, dom kulture „Maksim Gorki“, otvorena je prva gimnazija na Trešnjevci koja se nalazila na Savskoj cesti. Vrhunac urbanističkog razvoja Trešnjevke odvija se tijekom 60-ih i 70-ih godina kada značajno raste broj stanovnika i dalje pretežno radničkog stanovništva te je cilj bilo transformirati naselja divlje izgradnje u gradsku četvrt dostojnu njihovim radnicima (Furjan, 2021). Osnovna škola je Voltino osnovana 1964. i djelovala je od 1972. do 1990. godine pod imenom „Rade Končar“. ‘Blokovi B1 u B1’ izgrađeni su 1976. godine. Mlinar (2008) navodi da su sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća u jugoistočnom dijelu stambenog naselja, prema projektima Đure Mirkovića, Hrvojke Paljan i Tomislava Petrinjaka izgrađene dvije velike samostojeće višestambene zgrade, za koje je urbanističko rješenje izradio Vinko Uhlik. Zgrade odskaču od ostatka naselja visinom u rasponu od devet do četrnaest katova i meandriranim tlocrtima. Na istom mjestu istaknuto je da su prepoznatljivi arhitektonski detalji segmentni lukovi iznad trijemova u prizemlju i različite boje na pročeljima koje prate meandrirane tlocrte. Đuro Mirković hrvatski je arhitekt i akademik čiji su opus arhitektonskog djelovanja posebno obilježili projekti kolektivnog stanovanja, ponajviše za 1970-ih. U tom razdoblju javila se potreba za izvođenjem stambenih zgrada za znatno

više stanara, nego što je ranije bio slučaj. Mirković je, spajajući arhitekturu i nove načine gradnje, svojim radovima ponudio tehnološki inovativna rješenja. Njegova ostvarenja i danas mogu poslužiti kao repozitorij znanja za osmišljavanje smislenih i funkcionalnih stambenih, ali i nestambenih prostora (Bauštela 2024). Za svoj je bogat opus i akademsko djelovanje 2024. godine nagrađen nagradom za životno djelo Udruženja hrvatskih arhitekata. Zgrade su velikim brojem stanova značajno povećale broj stanovnika u naselju i danas su najprepoznatljivije obilježje četvrti Voltino, poznate pod popularnim imenom „papagajke“. U podnožju srednjeg nebodera 1980. godine otvorena je Knjižnica Voltino.

2.2. Unutrašnji prostor i iskorak na terasu – gradnja i uređenje Knjižnice Voltino

Investitor i izvođač radova na gradnji zgrada bilo je građevinsko poduzeće „Industrogradnja“, a zgrade su dovršene 1977. godine. Gradska knjižnica Zagreb podnijela je 28. veljače 1979. godine zahtjev da joj se izda građevinska dozvola za izvođenje završnih radova na uređenju knjižnice u objektu B1-III dilatacija. Općina Trešnjevka odobrava po zahtjevu Gradske knjižnice Zagreb adaptaciju poslovnog prostora u dijelu podruma i prizemlja stambeno-poslovnog objekta. Glavni projekt izradila je „Industrogradnja“ 1978. godine, a odgovorni projektant bila je arhitektica Jasminka Gornik. U projektnoj dokumentaciji navodi se:

„Prema projektnom programu za finalizaciju prostora knjižnice u Voltinom naselju projektirani su sadržaji namijenjeni za djelatnost knjižnice – ogranka te centralno bibliobusno spremište knjiga. Prostor se nalazi u III dilataciji grupe B1 u prizemlju površine cca 171,0 m², svijetle visine 3,05 m a u podrumu cca 240,0 m² visine 3,85 m u višem dijelu i 2,60 m u nižem dijelu – ukupno 411,0 m². Veza između prizemlja i podruma omogućena je preko trokrakog arm.bet. stubišta. Zidovi su izvedeni od armiranog betona /nosivi/ debljine 20 cm, a pregradni od opeke debljine 7 i 12 cm. Pristupi u knjižnicu su preko trijemova. U prizemlju su smješteni informacije, dječji odjel – posudba i čitaonica te posudbeni odjel i čitaonica za omladinu i odrasle. Podrumski prostor namijenjen je dijelom za priručno spremište knjiga (cca 8000 knjiga), spremište za odlaganje, a u dijelu podruma s manjom visinom čajna kuhinja za osoblje i sanitarni čvor. Ovaj prostor je direktno vezan na stubišni podest te se može koristiti kao zasebna cjelina potpuno odvojena od ostalog podrumskog dijela koji je namijenjen centralnom bibliobusnom spremištu (cca 30 000 knjiga).

Svi podovi u prizemlju su obloženi tapisonom, u podrumu su najvećim dijelom obrađeni epocon premazom, stubišni prostor i hodnik obloženi su teraco pločama, u sanitarnom čvoru i kuhinji su keramičke pločice.

U svim radnim prostorijama prizemlja omogućeno je prirodno provjetravanje i osvjetljenje pri čemu površina stakla iznosi više od 1/8 površine poda. Vanjske stijene prizemlja su od ustakljenih bravarskih elemenata. Sva bravarija je zaštićena miniziranjem i ličena uljnom bojom.

Strop prizemlja je spušten – hunter douglas 75 cm ispod stropne ploče, strop podruma kao i svi zidovi bojit će se polikolorom. Zaštita od sunca postignuta je uvlačenjem fasadnih stijena – trijem.“ (Glavni projekt – arhitektonski dio, interni dokument).

Iz navedenog teksta vidljivo je da se u projektu knjižnice vodilo računa o usklađenosti sa Standardima za narodne knjižnice u kojima je navedeno da ogranak narodne knjižnice treba sadržavati odjel za djecu i mladež, odjel za odrasle s čitaonicom i informacijsku službu te mora imati mora imati prostor, knjižnični fond i stručno osoblje u skladu sa Standardima.

Knjižnica je otvorena 20. veljače 1980., u tadašnjoj Kroflinovoj ulici 36, kao područna knjižnica Knjižnice Trešnjevka, a u sastavu radne organizacije Knjižnice grada Zagreba. Osnovana je na traženje građana, a uz punu podršku Skupštine općine Trešnjevka, SIZ-a kulture Trešnjevka te USIZ-a kulture grada Zagreba. Planirano je da novootvorena knjižnica, zajedno sa središnjom općinskom knjižnicom i knjižnicama u Prečkom, Ljubljanci te ostalima koje će se uskoro otvoriti (Knežija i Staglišće) čini organizacijsku cjelinu – današnja mreža Knjižnica Tina Ujevića. Na otvorenju je predsjednik Mjesne zajednice „Rade Končar“ Kosta Kecman istaknuo važnost i značenje knjižnice za područje jedne od najvećih mjesnih zajednica. O organizaciji i namjeni knjižnice govorila je prof. Anka Katić Crnković, tadašnja direktorica Knjižnice Trešnjevka. U izlozima knjižnice postavljena je izložba grafika i crteža Ivana Lackovića Croate i dječji radovi likovne skupine Knjižnice Prečko te je tako zaživio i novi prostor za likovne izložbe (Kurt i Slišćević 2020).

U gotovo pola stoljeća rada i djelovanja knjižnice ostvareno je nekoliko manjih i jedno veće preuređenje. U prvom manjem preuređenju 1995. godine novim namještajem opremljena je čitaonica za odrasle, čitaonica za djecu te posudbeni dio. Današnji izgled unutrašnjeg prostora knjižnica zahvaljuje cjelokupnom preuređenju 2007. godine, kada

su uređeni podovi i stropovi, odjeli su zamijenili mjesta, pristigla je nova informatička oprema i namještaj prilagođen prostoru i potrebama knjižnice. Time je knjižnica postala suvremeno opremljena, dizajnom i bojama puno modernija i privlačnija svim uzrastima korisnika. Prilikom ovog preuređenja pokušao se osmisliti prostor za mlade proširenjem na vanjsku terasu knjižnice, ali nije dobivena suglasnost stanara nebodera. Suglasnost za korištenje vanjskog prostora knjižnica dobiva tek 2018. godine kada stanari, susjedi knjižnice, uviđaju da bi zapušten prostor na začelju knjižnice koji se često devastira i koristi za noćna okupljanja uz glazbu i buku te se na taj način remeti mir stanara, bilo dobro urediti i zatvoriti. Potporu za uređenje zapuštenog prostora na začelju knjižnice osigurali su ravnateljica Knjižnica grada Zagreba Višnja Cej i voditeljica mreže Knjižnica Tina Ujevića Tea Grašić Kvesić.

Knjižnice grada Zagreba osigurale su sredstva za podizanje ograde i bojenje zidova, čime je prostor dobio svježinu i čistoću. U nastavak projekta uređenja i preobrazbe zapuštenog začelja zgrade, uz djelatnike Knjižnice Voltino, uključila se i cijela lokalna zajednica. Korisnica knjižnice Tatjana Liktar Elez, dipl. ing. arh. iz arhitektonskog ureda Metar milimetar d.o.o., volonterski je osmislila idejno rješenje uređenja prostora terase i inicirala kontakt s poduzećem Končar koje se nalazi u neposrednoj blizini Knjižnice. U suradnji s gospođama Renatom Godek i Teom Sanković, poduzeće Končar doniralo je sredstva za bojenje i uređenje podova i zidova te osiguralo volontere. Prema zamisli gđe Liktar Elez, na dijelu terase uređuju se tehnički i arhitektonski kutak, kako bi se korisnici podsjetili na povijest kvarta koji je velikim dijelom građen upravo za radno stanovništvo elektroindustrije Končar, a mlađi se naraštaji zainteresirali za te struke. Za završno uređenje zidova i ukrašavanje terase zaslužan je poznati umjetnik i dugogodišnji suradnik i prijatelj knjižnice Zdenko Bašić koji je održao tri radionice te uz pomoć malih i velikih stanovnika kvarta oslikao zidove terase i na taj način dovršio preobrazbu zapuštenog i neiskorištenog začelja u funkcionalan i lijep prostor za aktivnosti i druženja.

Od siječnja 2017. godine Knjižnice grada Zagreba provode projekt Zelene knjižnice za zeleni Zagreb te se u knjižnice nastoje uvesti „knjižnični programi i usluge usmjereni na razvoj zelene pismenosti, odnosno na jačanje svijesti i informiranosti o održivom društvu i zaštiti okoliša, razvoju sposobnosti kritičkoga mišljenja o ekološkim temama, kao i na stjecanje znanja i vještina potrebnih za poboljšanja kvalitete vlastitoga života, a tako i života čitave zajednice“ (Projekt Zelena knjižnica za zeleni Zagreb n.d.). Knjižnica

Voltino aktivno sudjeluje u projektu, a vanjski prostor terase pokazao se idealnim za aktivnosti ekološkog sadržaja. Provode se radionice ozelenjavanja terase u suradnji s udrugom „Zeleni klik!“ te je na terasi knjižnice održana radionica sadnje bambusa, cvijeća i začinskog bilja, izrađene su hranilice za ptice pa je terasa dobila zeleno ruho. Prostor oplemenjen zelenilom osobito je prikladan za programe i aktivnosti koje Knjižnica Voltino provodi u sklopu projekta Zelena knjižnica za zeleni Zagreb, a proces preuređenja više je puta predstavljan na stručnim skupovima i sastancima knjižničara.

Uređenjem terase knjižnica dobiva 40 m² lijepog i funkcionalnog prostora koji se posebno korisnim pokazao u vrijeme pandemije COVID-19. Zbog ograničenja vezanih za okupljanja u zatvorenim prostorima, brojne aktivnosti, druženja, posjeti osnovnoškolaca i djece vrtićke dobi održani su na terasi knjižnice te se na taj način Knjižnica Voltino mogla ranije otvoriti za korisnike. Na terasi su održani književni susreti, likovne radionice, radionice umnog treninga za umirovljenike, u vrijeme pandemije oformljen je čitateljski kutak na terasi, a postavljena je i izložba taktilnih slikovnica učenika OŠ Voltino.

Danas je terasa knjižnice atraktivno i vrlo popularno mjesto za pisanje domaće zadaće i učenje, zaposlenim osobama za „rad od kuće“ te poticajan i omiljen prostor za izvođenje različitih aktivnosti i programa u Knjižnici Voltino (Slika1).

3. Izrada zidnog mozaika na knjižničnoj terasi

Uređeni prostor terase vrlo je popularno mjesto za održavanje različitih kreativnih radionica, a među najpopularnijima i najposjećenijima jesu radionice izrade mozaika. Radionice se održavaju od 2021. godine u okviru projekta Knjižnica grada Zagreba 65 plus, a vodi ih Miroslav Bušić koji je u mirovini otkrio ljepotu ovog hobija, a iskustvo i način rada s radošću prenosi dalje.

Tehnika mozaika koristi se za ukrašavanje arhitektonskih površina, vrlo je atraktivna i dojmljiva. Radionice izrade mozaika izazvale su veliki interes svih dobnih skupina pa je održan jedan ciklus radionica za djecu i 6 ciklusa radionica za odrasle korisnike (Radionice mozaika 5 2025). Svaki se ciklus sastoji od četiri radionice, kako bi polaznici usvojili tehniku izrade određenog motiva, a i proces izrade zahtijeva da između etapa prođe određeno vrijeme za lijepljenje, sušenje, fugiranje i slično.

Slika 1. Terasa Knjižnice Voltino nakon preuređenja

Za svaku radionicu voditelj Miroslav Bušić izabere temu te napravi sve predradnje i pripremi materijal, kako bi polaznici u ciklusu od četiri radionice stigli završiti rad. Krenuvši s jednostavnim mozaik slikama, polaznici su usvajali i napredne tehnike pa su do danas izradili ukrasne posude za cvijeće, držač ključeva, ukrasna ogledala. Ideje za mozaik gosp. Bušić crpi iz prirode i okoliša, a pri izradi raznovrsnih predmeta tehnikom mozaika veliku važnost poklanja korištenju prirodnih i reciklažnih materijala. Zahvaljujući vanjskom prostoru terase radionice su se održavale i u doba pandemije. Radovi voditelja radionica krasi i prostor terase i redovito izazivaju zanimanje i oduševljenje korisnika.

Zahvaljujući višegodišnjoj uspješnoj suradnji, pozitivnoj atmosferi na radionicama i grupi vjernih pratiteljica koje su već uspješno usvojile tehniku izrade mozaika, gosp. Miroslav Bušić izrazio je želju za izradom trajnog mozaika u prostoru knjižnice, a prostor terase pokazao se idealnim mjestom. Kako se radilo o većem projektu i motivu, to je podrazumijevalo zajednički skupni rad, a uz višegodišnje polaznice sudjelovalo je i

nekoliko novih članica. U lipnju i srpnju 2024. godine održano je petnaest radionica izrade zidnog mozaika na terasi knjižnice, a sudjelovala je skupina od osam sudionica (Izrada zidnog mozaika 2024). Voditelj je osmislio idejni koncept, izradio početnu skicu te pripremio materijale. Rad se odvijao u skupinama, a polaznice su mogle birati kombinacije boja pločica i same osmišljavati motive. Prvo je napravljen okvir od staklenih pločica, a dok je jedna skupina izrađivala glavne motive leptira, druga je osmišljavala druge prikladne biljne i životinjske motive. Na jednoj od radionica pridružila se novinarka Nives Nedved te je snimljen prilog za emisiju *Put pod noge* Prvog programa Hrvatskog radija. Nakon izrade glavnih motiva slijedilo je popunjavanje i kombiniranje uzoraka i boja. Izrada velikog zidnog mozaika pokazala se kao prilično zahtjevan projekt koji podrazumijeva preciznost i kreativnost, strpljenje i upornost. Izrada složenijih motiva tražila je spretnost i poznavanje tehnike izrade pa su puno pomogle vještine koje su polaznice usvojile na radionicama gosp. Miroslava. Od velikog je značaja bio i odabir materijalâ te palete boja unutar koje je bilo moguće kreirati te kombinirati motive i podlogu. Zahvaljujući dobrom konceptu i pripremi voditelja, konačni je rezultat razigrani zidni mozaik koji se izvrsno uklopio u ambijent zelene knjižnične terase. Prema motivima koje sadrži dobio je i naziv Vrt leptira. Sve polaznice izrazile su veliko zadovoljstvo sudjelovanjem u izradi mozaika koji ostaje kao trajna uspomena na kreativne radionice izrade mozaika i znanje i iskustvo koje je gosp. Miroslav nesebično podijelio. Upotreba riječi mozaik u svakodnevnom govoru označava neku cjelinu sastavljenu od različitih dijelova, a za zidni mozaik na terasi Knjižnice Voltino možemo reći da je kockica koja je upotpunila i na najbolji mogući način zaokružila uređenje lijepog funkcionalnog prostora za kvalitetno provođenje vremena u suradnji s korisnicima i prijateljima iz lokalne knjižnične zajednice (Slika 2).

4. Izrada murala ispred Knjižnice Voltino

Mural je slika ostvarena na vanjskom, javno vidljivom zidu neke zgrade. Samim time murali su većinom i javni umjetnički radovi te ih svrstavamo pod pojam javna umjetnost (Žilić 2023). Kao vid urbane ulične umjetnosti (*street art*) murali mijenjaju lice

Slika 2. Zidni mozaik u izradi – radionice s korisnicima knjižnice

grada, a kao umjetnička intervencija mogu utjecati na društvena zbivanja i odnose u zajednici. U 2024. godini Grad Zagreb raspisao je natječaj *Kultura i umjetnost u zajednici* s ciljem povećanja dostupnosti kvalitetnih kulturnih i umjetničkih sadržaja u svim gradskim četvrtima, kao i razvoja dugotrajne suradnje između udruga, umjetničkih organizacija, gradskih ustanova u kulturi te drugih aktera lokalne zajednice i aktiviranja različitih kulturnih i društvenih te javnih prostora u gradskim četvrtima (Posebni Javni poziv za financiranje programa Kulture i umjetnosti u zajednici za 2024). U partnerstvu s udrugom Art škola, u listopadu 2024. godine proveden je program *Kvart Art Voltino*, sufinanciran sredstvima Grada Zagreba u sklopu programa *Kultura i umjetnost u zajednici*. Cilj programa je uključivanje stanovnikâ gradske četvrti u društveno umjetnički život, šireći tako ideje i znanje o kulturi i umjetnosti, kao i probuditi zanimanje za suvremenu umjetnost (*Kvart Art Voltino* 2024). U sklopu programa, umjetnik Miro Modul Petković oslikao je mural na zidovima zgrade ispred ulaza u Knjižnicu Voltino s umjetničkom interpretacijom prepoznatljivih motiva iz knjige *Alisa u Zemlji čudesa*. Kiparica Melita

Omeragić i povjesničarka umjetnosti Lara Krajačić održale su i likovnu radionicu s učenicima OŠ Voltino na kojoj su učenici kreirali svoje prijedloge naslovnica knjiga s istim motivima. Radovi učenika su izloženi u prostoru knjižnice, pružajući mladim umjetnicima priliku da podijele svoj talent i kreativnost. Otvorenje izložbe i predstavljanje murala održano je u listopadu 2024. godine. U sklopu ovog svečanog događaja, lokalno stanovništvo imalo je priliku sudjelovati u završnoj fazi izrade murala kroz nastup uživo (*live act*) uz angažiranog umjetnika, a sve je bilo popraćeno i glazbenim sadržajem. Sudjelovali su i učenici susjedne Elektrotehničke škole koji su s profesoricom etike posjetili događaj kao primjer aktivnog angažmana u lokalnoj zajednici. Izradi murala priključili su se i najmlađi stanovnici četvrti koji su dobili priliku okušati se u radu sprejem i bojenju nacrtane knjige. Atmosfera je bila vrlo vesela, a uzbuđenje sudionika veliko, uz lijep odaziv stanovnika kvarta i mnogo pohvala za inicijativu i realizaciju. Ovo autorsko djelo odražava i duh zajednice te će dugo ostati uspomena i dokaz zajedničkog stvaranja. Mural je već postao prepoznatljivo mjesto u četvrti na koje su stanovnici ponosni, a vijest je i medijski popraćena. Zahvaljujući novom muralu, knjižnica je još vidljivija u četvrti, a prepoznatljivi motivi iz klasika dječje književnosti pozivaju na čitanje i prenose poruku o važnosti umjetnosti. Planirano je i daljnje oslikavanje u suradnji s udrugom Art škola u narednoj godini. Veliki odaziv i oduševljenje korisnikâ govore o značaju Knjižnice Voltino za stanovnike četvrti kao mjestu okupljanja i susreta. Mural je omogućio povezivanje sa zajednicom i unutar zajednice te pokazao da umjetnost i kultura imaju veliko značenje za zajednicu kao dio njezina identiteta (Slika 3).

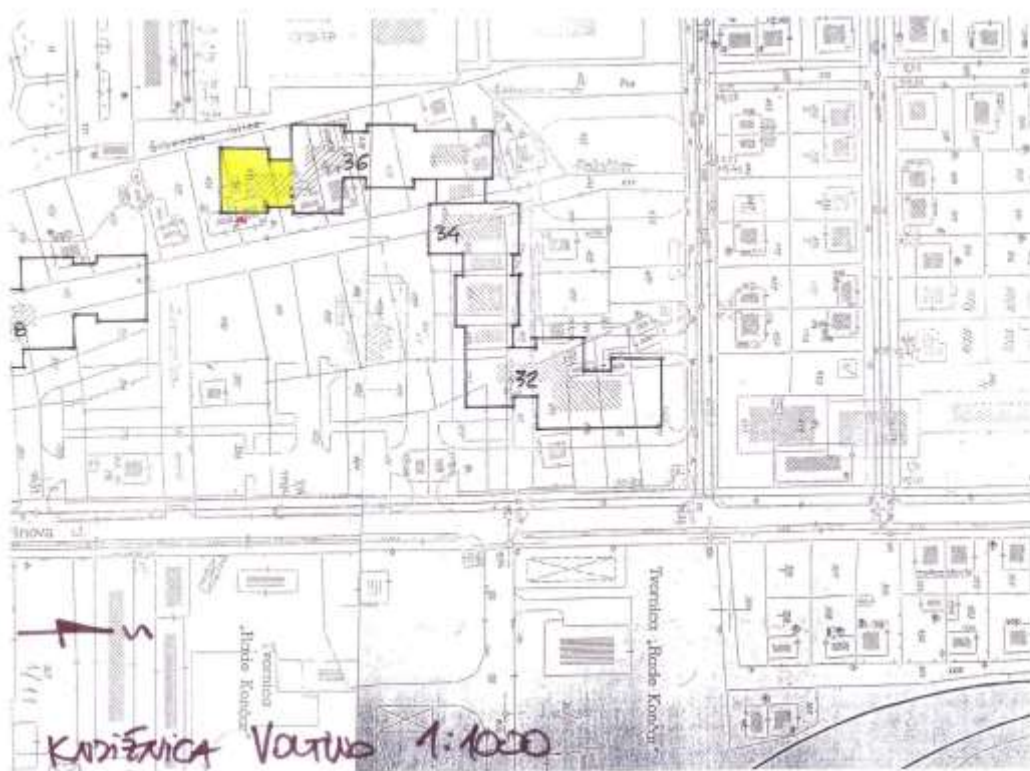
5. Zaključak

U Misiji i viziji Knjižnica grada Zagreba istaknuto je da knjižnice ukupnim djelovanjem educiranih djelatnika, u suradnji s partnerima i suradnicima osiguravaju kvalitetne usluge koje podržavaju zajednicu i poboljšavaju kvalitetu života u njoj te obogaćuju građane zadovoljavajući njihove raznolike kulturne, informacijske i komunikacijske potrebe. Ovim se radom željelo pokazati da se Knjižnica Voltino u četrdeset godina djelovanja, stručnim i kreativnim radom djelatnika, ali i susretljivošću i entuzijazmom potvrdila kao mjesto okupljanja i provođenja aktivnosti i programa važnih i značajnih stanovnicima četvrti, a i šire. Arhitektonskim intervencijama i suradnjom s lokalnom zajednicom uređena je

Slika 3. Zidni mural s temom Alisa u zemlji čudesa na ulazu u Knjižnicu Voltino

vanjska terasa kao novi funkcionalan prostor za knjižnične aktivnosti. Novouređena terasa pokazala se vrlo atraktivnim i poticajnim prostorom za različite aktivnosti, osobito za ekološke i kreativne radionice. Zajedničkim trudom korisnika na zidu terase napravljen je mozaik kao trajni podsjetnik na kreativne radionice i poticaj koji slavi kreativnost dostupnu svima. U partnerstvu s umjetničkom udrugom iz četvrti te u okviru projekta Kultura i umjetnost u zajednici Grada Zagreba, ispred knjižnice oslikan je mural s knjižkim motivima kao dodatni poticaj na usvajanje čitalačkih navika i razvijanje ljubavi prema knjizi. Svim tim aktivnostima Knjižnica dodatno dobiva na vidljivosti i prepoznatljivosti kao središnji društveni i kulturni centar unutar lokalne zajednice. Od budućih planova za uređenje Knjižnice Voltino izdvojili bismo želju za nastavak oslikavanja prostora ispred knjižnice u suradnji s lokalnim umjetnicima te izmjenu staklene stijene, odnosno vanjskih izloga. U mreži Knjižnice Tina Ujevića, u planu je ugradnja dizala u središnjoj knjižnici mreže. Najveći projekt u Knjižnicama grada Zagreba jest projekt gradnje nove zgrade Gradske knjižnice na prostoru Paromlina – nekadašnjeg spomenika industrijske baštine koji je započeo početkom travnja 2024. Time će Zagreb dobiti moderan i multifunkcionalan kulturni kompleks u kojem će biti smješteni Gradska knjižnica i Društveno-kulturni centar.

Slika 6. Položaj Knjižnice Valtino u naselju

Slika 7. Prikaz zgrade – glavni ulaz u knjižnicu

Slika 8. Tlocrt terase Knjižnice Voltino

Literatura

Aparac-Jelušić, Tatjana i Sanjica Faletar Tanacković. 2020. *Knjižnična arhitektura*. Zagreb: Ljevak.

Bišćan, Frida. 2017. „Suvremeni knjižnični prostori – od ideje do realizacije zgrade Gradske knjižnice u Karlovcu.“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, no. 2-3: 175-191

Furjan, Marko. 2021. „Prostorni razvoj Trešnjevke.“ Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:342760>

Glavni projekt – arhitektonski dio. 1978. Br. teh. dokument. 341/78. Interni dokument.

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2011. 2. hrvatsko izdanje prema 2. izmijenjenom izdanju izvornika. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo

Knjižnice grada Zagreba. 2024. „Izrada zidnog mozaika.“ Pristupljeno: 27. 11. 2024. <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/izrada-zidnog-mozaika/67090>

Kurt, Jasminka i Zdravka Slišковиć. 2020. „40 godina Knjižnice Voltino.“ *Novi uvez*, no. 34: 62-67. <https://zkd.hr/wp-content/uploads/2021/01/Novi-uvez-34.pdf>

Art škola. 2014. „Kvart Art Voltino.“ Pristupljeno: 28. 11. 2024.

<https://artskola.hr/index.php/projekti-art-skola/projekti/kvart-art-voltino.html>

Mlinar, Ivan. 2008. „Urbanistička obilježja zagrebačkih stambenih naselja izgrađenih od 1918. do 1963. godine.“ *Prostor* 16, no. 2: 199-214.

Šantek, Nina. 2024. „Nagrada za životno djelo Đuri Mirkoviću, ocu ‘Mamutice’ i začetniku tehnoloških inovacija u zgradarstvu.“ *Bauštela*. Pristupljeno: 8. 2. 2025.

<https://baustela.hr/estetika/nagrada-za-zivotno-djelo-duri-mirkovicu-ocu-mamutice-i-zacetniku-tehnoloskih-inovacija-u-zgradarstvu/>

Pavković, Marko Filip. 2018. „Retrospektiva fragmenta zagrebačke urbane povijesti i svakodnevnice.“ *Kvartal* XV, no. 1-4: 96-99. <https://hrcak.srce.hr/224500>

Pisačić, J. 2023. „Knjižnica Dubec: Art & English Corner.“ *Bez uveza* 3, no 1.

<https://sites.google.com/view/bez-uveza/arhiva-brojeva/god-3-br-12023/knji%C5%BEnica-dubec-art-english-corner>

Grad Zagreb službene stranice. 2024. „Posebni Javni poziv za financiranje programa Kulture i umjetnosti u zajednici za 2024.“ Pristupljeno: 28. 11. 2024.

<https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/196700>

Knjižnice grada Zagreba. n.d. „Projekt Zelena knjižnica za zeleni Zagreb.“ Pristupljeno: 29. 11. 2024. <https://www.kgz.hr/hr/projekt-zelena-knjiznica-za-zeleni-zagreb/32340>

Knjižnice grada Zagreba. 2025. „Radionice mozaika 5.“ Pristupljeno: 27. 11. 2024.

<https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/radionice-mozaika-5/66803>

„Tvornica gradi grad: intervju s Melitom Čavlović.“ n.d. U *Umjetnici za kvart 2016.-2018.: Umjetnost i stambeno pitanje*. 32-32.

Vitori, Vera. 2012. „Zastupljenost teme o arhitekturi, planiranju i izgradnji knjižnica u literaturi – nedostaje li nam priručnik?“ *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 55, no. 3/4: 79-102

Mapiranje Trešnjevke. n.d. „Voltino.“ Pristupljeno: 8. 2. 2025.

<https://mapiranjetrešnjevke.com/kvartovi/voltino/>

Zagrebački leksikon. 2006. s.v. „Voltino.“ Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Zagrebački leksikon. 2006. s.v. „Končar elektroindustrija d.d.“ Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

Žilić, Davor. 2023. „Mural kao sredstvo oplemenjivanja u urbanom kontekstu.“ Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti.

<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:215:099848>

Gradska knjižnica 'Ivan Goran Kovačić' Karlovac. n.d. „Zelena knjižnica.“ Pristupljeno: 10. 2.

2025. https://gkka.hr/zelena-knjiznica-festival/?doing_wp_cron=1739368393.4765698909759521484375